

Inhoud

- 2** COLUMN
Bijzondere waardeverminderingen: mogelijkheden tot resultaatsturing?
Chris Knoops
- 4** ACCOUNTANTSCONTROLE
Auditrisico, meer dan ooit een issue! (2)
Kornelis Mollema
- 16** **De accountant en de kruipruimte**
Edo Roos Lindgreen, Paul Overbeek en Ruben de Wolf
- 22** EXTERNE VERSLAGGEVING
De toekomst verslagen
Paul van Asperen en Bob van Kuijk
- 32** FINANCIERING
Waarde en ontwikkeling van buyouts
Han T.J. Smit
- 42** ORGANISATIE EN MANAGEMENT
De invloed van buyer focus en shared resources op supply chain-management
Dirk Pieter van Donk en Taco van der Vaart
- 51** MKB EN ONDERNEMERSCHAP
Screening door Europese incubators: hoe 'balanced' is hun 'scorecard'?
Paul Matthyssens, Koen Vandenbempt en Kris Aerts
- 59** LEZERS REAGEREN
Beter inzicht met de bedrijfswaarde
Paul de Bruijn
Met naschrift van Vincent Gruis

Bijzondere waardeverminderingen: mogelijkheden tot resultaatsturing?

Chris Knoops

Bieden bijzondere waardeverminderingen van activa een goede mogelijkheid tot resultaatsturing? Passen ondernemingen 'big bath accounting' toe, of is er sprake van een robuuste impairment-toets? Hoe is het mogelijk dat bijzondere waardeverminderingen van goodwill en overige immateriële vaste activa bij Ahold en KPN in 2002 op basis van Amerikaanse verslaggevingsgrondslagen (US GAAP) vele malen hoger zijn dan op basis van Nederlandse verslaggevingsgrondslagen (NL GAAP)? Hoe is het uit te leggen dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van vermogen en resultaat als Ahold over 2002 op basis van US GAAP een nettoverlies rapporteert dat meer dan 3,5 keer zo groot is als op basis van NL GAAP (4,3 miljard euro tegenover 1,2 miljard euro verlies) en op basis van US GAAP een eigen vermogen rapporteert dat bijna 3 keer zo hoog is als het eigen vermogen op basis van NL GAAP (15,5 miljard tegenover 5,5 miljard euro)?

In de tabel op p. 3 zijn enkele cijfers opgenomen uit de jaarrekeningen van Ahold en KPN. Deze ondernemingen hebben met name in 2002 aanzienlijke bedragen ten laste van de winst-en-verliesrekening geboekt als bijzondere waardeverminderingen van goodwill en overige immateriële en materiële vaste activa.

Bijzondere waardeverminderingen dienen op basis van NL GAAP te worden geboekt indien de realiseerbare waarde van een actief lager is dan de boekwaarde. De

realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengst-waarde en de bedrijfswaarde. In de meeste gevallen zal de bedrijfswaarde, de contante waarde van de toekomstige kasstromen die met het actief kunnen worden gegenereerd, hoger zijn dan de opbrengst-waarde, zodat afwaardering plaatsvindt naar bedrijfswaarde. Op basis van US GAAP worden bijzondere waardeverminderingen geboekt op het niveau van de verslagleggende eenheden als de boekwaarde de reële waarde van de verslagleggende eenheid overtreft.

Bedacht dient te worden dat schattingen van kasstromen en disconteringsvoeten zeer subjectief zijn. Kleine variaties in de gehanteerde veronderstellingen kunnen van grote invloed zijn op de uitkomst van de impairment-toets. In de wet- en regelgeving zijn voorschriften opgenomen voor de wijze waarop toekomstige kasstromen en de disconteringsvoet moeten worden geschat (zie bijvoorbeeld Raad voor de Jaarverslaggeving, Richtlijn 121 en de Amerikaanse standaard SFAS 142). Een goede toelichting omtrent de gehanteerde veronderstellingen is mijns inziens van groot belang.

Ahold merkt op dat de schattingen gebaseerd zijn op veronderstellingen, verwachtingen en voorspellingen waarvoor de onderneming meent dat er een redelijke basis bestaat en dat deze schattingen slechts een indicatie geven van de opvatting van de onderneming op de data waarop de schattingen gemaakt zijn (Ahold, 2002, p. 99). KPN maakt bij bijzondere waardeverminderingen gebruik van externe waarderingen.

Het verschil in resultaat op basis van Amerikaanse versus Nederlandse grondslagen wordt bij Ahold en KPN voornamelijk veroorzaakt door een stelselwijziging betreffende de verwerking van goodwill en door bijzondere waardeverminderingen. Beide ondernemingen hebben met ingang van het boekjaar 2002 in de Amerikaanse jaarrekening SFAS 142 toegepast (voor een bespreking van SFAS 142 verwijs ik naar Hoogendoorn, 2002).

Drs. C.D. Knoops is universitair docent bij de capaciteitsgroep Accounting & Finance, Faculteit der Economische Wetenschappen, Erasmus Universiteit Rotterdam.

Enkele cijfers (in miljoenen euro's)

Onderneming	Ahold (boekjaren 2001 en 2000 zijn herzien)			KPN		
	2002	2001	2000	2002	2001	2000
Resultaat na belastingen (NL GAAP)	(1.208)	750	920	(9.542)	(7.495)	1.874
Resultaat na belastingen (US GAAP)	(4.328)	(254)	442	(15.107)	(185)	7.336
Eigen vermogen per eind december (NL GAAP)	2.609	5.496	2.422	4.508	11.988	14.645
Eigen vermogen per eind december (US GAAP)	8.541	15.544	11.874	10.825	24.621	19.993
Bijzondere waardeverminderingen op goodwill en overige immateriële vaste activa (resp. licenties)	1.287	8	-	7.295	14.113	-
Bijzondere waardeverminderingen overige vaste activa	137	10	-	310	196	100
Totaal bijzonder waardeverminderingen (NL GAAP)	1.424	18	-	7.605	14.309	100
Aanpassingen resultaat van NL GAAP naar US GAAP:						
* bijzondere waardevermindering goodwill	(751)	(4)	-	(1.441)	13.843	-
* bijzondere waardevermindering goodwill als gevolg van de overgang naar FAS 142	(2.499)	-	-	(14.179)	-	-
* bijzondere waardevermindering goodwill in joint ventures gewaardeerd op nettovermogenswaarde	(93)	-	-			
* bijzondere waardeverminderingen licenties				5.326	-	-
* bijzondere waardevermindering overige vaste activa	9	-	-	39	-	-
* afschrijving goodwill	253	(160)	(252)	2.328	34	49
Totaal bijzondere waardeverminderingen (US GAAP)	4.758	22	-	17.860	466	100

In het tweede gedeelte van de tabel zijn de belangrijkste factoren aangegeven die het verschil tussen het resultaat op basis van NL GAAP en het resultaat op basis van US GAAP verklaren. In 2002 wordt dit verschil grotendeels veroorzaakt door bijzondere waardeverminderingen. Bijzondere waardeverminderingen worden in het resultaat verwerkt. De bedragen zijn ontleend aan verschillende aansluitingsoverzichten in de jaarverslagen van Ahold en KPN.

Eerst de verwerking van goodwill. Ahold bracht op grond van NL GAAP tot en met november 2000 goodwill bij acquisitie direct ten laste van het eigen vermogen. Met ingang van 1 december 2000 wordt goodwill geactiveerd en over de economische levensduur lineair afgeschreven. Op basis van US GAAP werd goodwill al langer geactiveerd en afgeschreven over de economische levensduur, waardoor de afschrijving op basis van US GAAP hoger is. Maar dat geldt niet voor 2002. Bij de bepaling van vermogen en resultaat op basis van Amerikaanse grondslagen wordt vanaf 2002 SFAS 142 toegepast, op grond waarvan het vereist is dat goodwill en andere immateriële vaste activa met een onbepaalde economische levensduur niet worden afgeschreven, maar wel jaarlijks worden getoetst op bijzondere waardeverminderingen. Dit leidt tot een hoger resultaat op basis van Amerikaanse grondslagen in 2002. Ook bij KPN treedt dit effect op.

Ten tweede zijn er de bijzondere waardeverminderingen. Op basis van US GAAP zijn er aanzienlijk hogere bijzondere waardeverminderingen geboekt in het jaar 2002. Het verlies uit hoofde van bijzondere waardeverminderingen volgens US GAAP is grotendeels te verklaren door twee effecten, namelijk enerzijds verliezen uit hoofde van bijzondere waardeverminderingen door eerste toepassing van SFAS 142 (dit is het cumulatieve effect van de stelselwijziging) en additionele verliezen in verband met de jaarlijkse toetsing op bijzondere waardevermindering op grond van SFAS 142. Het overgrote gedeelte van de verliezen uit hoofde van bijzondere waardeverminderingen volgens US GAAP bij Ahold heeft betrekking op goodwill (ruim 4,5 miljard euro). Bij Ahold wordt bijvoorbeeld volgens NL GAAP geen last uit hoofde van bijzondere waardevermindering op U.S. Foodservice (USF) geboekt aangezien de goodwill bij de acquisitie van

USF in 2000 ten laste van het eigen vermogen is gebracht. KPN heeft in 2001 op basis van NL GAAP een bijzondere waardevermindering toegepast op goodwill, terwijl op basis van US GAAP in 2001 geen bijzondere waardevermindering werd verwerkt. De invoering van SFAS 142 onder US GAAP heeft een jaar later, in 2002, geleid tot een bijzondere waardevermindering op goodwill (hoofdzakelijk E-Plus), welke is verwerkt als stelselwijziging. Gedurende 2002 heeft KPN additionele bijzondere waardeverminderingen verwerkt.

Er bestaan grote verschillen in berekening van de bijzondere waardevermindering op basis van NL GAAP (Richtlijn 121, gebaseerd op International Accounting Standard IAS 36) enerzijds en op basis van US GAAP (SFAS 142) anderzijds. Ik verwijs hiervoor naar Eeftink et al. (2002). Harmonisatie is op dit punt zeer gewenst.

Indien de impairment-toets onvoldoende robuust is, zou dit een mogelijkheid kunnen bieden tot resultaatsturing: een nieuwe vorm van big bath accounting door eerst 'schoon schip' te maken door het boeken van grote bijzondere waardevermindervingsverliezen. Door de enorme afwaarderingen zijn de afschrijvingslasten voor toekomstige jaren veel lager, of zijn verdere waardeverminderingen (voorlopig) niet meer nodig. Zelfs zouden in latere jaren bedragen ten gunste van de winst-en-verliesrekening kunnen worden geboekt indien zou blijken dat de waardevermindering (gedeeltelijk) is opgehouden te bestaan, waardoor vrijval in het toekomstige resultaat kan plaatsvinden. Dit laatste is alleen onder voorwaarden mogelijk onder NL GAAP (artikel 2:387.5 BW en RJ 121). Op grond van US GAAP is terugneming van in het verleden geboekte waardevermindervingsverliezen niet toegestaan.

Wellicht is het voor de heren Moberg en Scheepbouwer helemaal niet zo moeilijk meer om hun targets te halen. ■

Literatuur

- Eeftink, E., C.D. Knoops en R.G.A. Vergoossen, (2002), Goodwill en de 'impairment'-toets, in: J.B. Backhuijs, G.M.H. Mertens en R.G.A. Vergoossen (redactie), *Het jaar 2001 verslagen. Onderzoek jaarverslaggeving Nederlandse ondernemingen*, Kluwer, Koninklijk NIVRA, NIVRA-geschriften 72, Deventer, pp. 15-52.
- Hoogendoorn, M.N., (2002), Goodwill: afschrijven of niet afschrijven?, in: *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, jg. 76, nr. 1/ 2, pp. 18-23.